

Landbaserad luftmakt kontra hangarfartygsbaserad

av Claes Tornberg

TITEL:

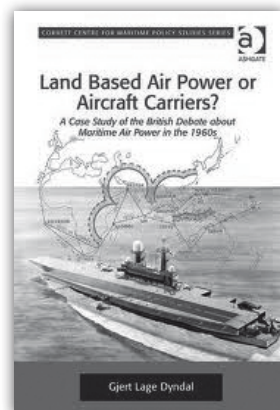
Land Based Air Power or Aircraft Carriers:
A Case Study of the British Debate about
Maritime Air Power in the 1960s

FÖRFATTARE:

Gjert Lage Dyndal

FÖRLAG:

Ashgate

TILL DET YTTRE synes den brittiska debatten under 1960-talet rörande den maritima luftkrigskomponenten beröra frågan om en strid om såväl pengar som inflytande mellan Royal Navy och Royal Air Force. De bakomliggande faktorerna till konflikten mellan vapengrenarna var dock väsentligt bredare och djupare.

Mellan vapengrenarna fanns skilda uppfattningar om och hur det brittiska imperiet skulle svara upp mot sin nya roll i världssamfundet. Det gällde såväl Storbritanniens historiska ansvar gentemot sina tidigare kolonier som ändring i den strategiska profilen med en övergång från kärnvapenbalansens "Mutual assured destruction" till en "Flexible response strategy" och etablerandet av en självständig kärnvapenkapacitet. Härutöver var man tvungen att ta ställning till förändringarna i omvärlden, med bl a Frankrikes operativa utträde ur Nato och Sovjetunionens påbörjade uppbyggnad och expansion. Allt detta påverkade den brittiska marinens roll inom Nato som den vid sidan av USA dominerande sjömakten – och inte minst dess konceptuella roll för en sjömakts där luft-

komponenten utgör en integrerad komponent.

Överstelöjtnant Dr. Gjert Lage Dyndal har gjort en lysande analys och exposé över denna period. Frågan har återigen aktualiserats med anledning av de brittiska anskaffningsplanerna av hangarfartyg. Många likheter finns även i förhållande till dagens ekonomiska kris, geopolitiska förändringar och maktförskjutningen från Europa till Asien samt den förändrade nationella rollen inom allianser, såväl Nato som EU. Det tydligaste exemplet är Kinas snabbt växande krigsmakt där dess sjömakts, som en central del, innehåller en marinflygkomponent.

Bokens förord av professor Geoffrey Hill ger en tänkvärd beskrivning hur den vid första världskrigets slut ledande brittiska marinflygsförmågan, som var helt integrerad inom det sjöoperativa systemet med 10 hangarfartyg och landbaserat flyg totalt ca 3 000 flygplan, förlorades under mellankrigstiden. Från Royal Navy sida förstod man att marinflygkomponenten var lika viktig som ubåtar och övervattensfartyg. Royal Air Force såg den offensiva bomb-

flygskomponenten och luftförsvaret i form av jaktflyg som den avgörande domänen i ett framtida krig. Man förstod inte att den marina uppgiften i hög grad var specialiserad och inte snabbt kunde absorberas av generalistutbildade flygare. Ett katastrofalt dubbelkommando från flyg- och marinstab fram till andra världskrigets utbrott gjorde att briter totalt tappade sin ledande roll, som istället övertogs av Japan och USA. Den bristande operativa samordningen var en av orsakerna till den brittiska kollapsen i Sydostasien vid det japanska anfallet och i Atlanten till de initialt stora förlusterna i ubåtskriget.

Dyndal belyser tydligt vikten av en integrerad strategisk operativ förmåga inom de olika arenorna. Olika syn på professionalism och konceptuell förståelse för skillnaden mellan luftkrigs- och sjökrigs-konst framkommer klart.

Royal Air Force policy med "Island Strategy" grundades på att en centralt hållen flygkapacitet snabbt kunde deployeras till strategiska baser globalt och därifrån lösa uppkomna kriser. Den grundläggande strategiska nödvändigheten ansåg man, som tidigare, utgöras av en strategisk bombförmåga och luftförsvärförmåga. Markoperativ och marin förmåga uppfattades ha en underordnad betydelse. Dessutom förfäktade man att "Island Strategy" vore en väsentligt mer kostnads-effektiv prioritering än att satsa på dyra och sårbara hangarfartyg.

Royal Navy hade vid andra världskrigets slut etablerat en bred profil av roller och ansvar. Vid mitten av 50 talet hade dock försvarsgrenen, mot bakgrund av kärnvapenmissiler och strategiskt kärnvapenbärande bombflyg, hamnat i en identitets-kris. Man etablerade sig då som ett instrument för att säkra de brittiska kvarvarande intressena "east of Suez". Erfarenheterna

från kriget i Malaya, Korea och Suez ansåg man talade sitt tydliga språk rörande behov av marin förmåga i allmänhet och hangarfartyg i synnerhet.

Royal Navy vann en Pyrrhusseger med ett beslut om anskaffning av två hangarfartyg 1963, som strax därefter 1966 ändrades till ett beslut om att successivt avveckla hangarfartygen, dock med vissa livstids-förlängande åtgärder. En rollförskjutning skedde till Royal Navy:s fördel genom att den strategiska kärnvapenbärförmågan flyttades till ubåtar. Inom ramen för Island Strategy-planläggningen byggdes lyckligt nog flygplatsen på Ascension Island ut.

Ingen förutsatte i den brittiska debatten på 60 talet att man två decennier senare, i ett helt annat och inte förutsett scenario, skulle behöva en bred operativ förmåga av marin-, mark- och flygresurser för att kunna återta Falkland. En tankeställare för dagens svenska försvarsdebatt där man med stor säkerhet anser sig kunna prognostisera framtiden.

Vid utbrottet av Falklandskriget april 1982 fanns endast en rest kvar av marin flygförmågan. Tillgängliga fanns ännu hangarfartygen HMS *Hermes* och HMS *Invincible*. *Hermes* hade ca halva flygkapaciteten jämfört med t ex USS *Coral Sea* och *Invincible* ca halva *Hermes* kapacitet. Enligt den politiska inriktningen i Defence Review 1981 skulle fartygen avvecklas eller säljas. Hade det argentinska anfallet kommit något halvår senare hade briter inte haft något hangarfartyg. Sjöstyrkechefen amiral Sandy Woodward anger i sin bok *One hundred days* vikten av dessa hangarfartyg. "No British carriers means no air cover, no air cover means no British surface ships, no surface ships means no British landing force, no landing force means – no contest".

Woodward beskriver vidare den begränsade uthålligheten och därmed sårbarheten i den brittiska insatsen för att återta Falkland. "Lose *Invincible* and the operation is severely jeopardized. Lose *Hermes* and the operation is over." Tillgången på flygfälten till sjöss och på Azorerna var avgörande för det brittiska återtagandet av Falkland. En seger som sedan ledde till militärjuntans fall i Argentina.

Dyndals bok tydliggör vikten av en operativ bredd och uthållighet.. En försvarsmakt är inte starkare än dess svagaste länk. En from förhoppning är att denna insikt skall nå den svenska försvarsberedningen.

Recensenten är konteramiral och ledamot av KKrVA.